

ABDULLA ORIPOV IJODIDA FALSAFIY QARASHLAR (“QADR” SHE’RI MISOLIDA)

Dilnora Muhiddinova

Xalqaro innovatsion universitet talabasi

Ilmiy rahbar: Nurali Murodillayev, XIU o‘qituvchisi

Annotatsiya. Har bir inson hayotining eng muhim jihatlaridan biri – vaqtning, imkoniyatning, mavjud hayot sharoitining qadriga yetishdir. Abdulla Oripovning “Qadr” she’ri ham aynan shu g‘oyani chuqur falsafiy mushohada orqali ochib beradi. Shoir o‘tkinchi hayotning shiddat bilan kechib borishini, inson qadrining vaqt o‘tishi bilan qanday o‘zgarishini mahorat bilan tasvirlaydi. Bu maqolada she’rning asosiy mazmuni, undagi falsafiy g‘oya, badiiy vositalar va she’riy tuzilma haqida kengroq so‘z yuritamiz.

Kalit so‘zlar: badiiy vositalar, qadr, ezgulik, falsafiylik, badiiy yondashuv.

Abstract. One of the most important aspects of every person's life is to appreciate time, opportunity, and existing life circumstances. Abdulla Oripov's poem "Destiny" reveals this very idea through deep philosophical observation. The poet skillfully describes the rapid passing of a fleeting life and how human values change over time. In this article, we will discuss the main content of the poem, its philosophical idea, artistic means, and poetic structure in more detail.

Keywords: artistic means, value, goodness, philosophy, artistic approach.

She’r falsafiy ohangda yozilgan bo‘lib, unda vaqt, kuch-qudrat, insoniy qadr-qimmat va hayotning o‘tkinchiligi haqida teran mushohadalar ifoda etilgan. Quyida she’rni chuqurroq tahlil qilib, uning g‘oyaviy asoslari, badiiy yondashuvi va poetik mahoratini ko‘rib chiqamiz. She’rda inson hayotidagi bugunning qadriga yetish, vaqtni boy bermaslik, imkoniyatlardan oqilona foydalanish kabi muhim tushunchalar ilgari suriladi. Shoir hayotning ajralmas qismi bo‘lgan vaqtni shartli ravishda ikki qismga ajratadi:

Bugun – imkoniyatlar va harakat davri. Bu paytda inson o‘z taqdirining hukmdori, harakatlari va qarorlari orqali kelajagini belgilab olishi mumkin.

Ertaga – inson ojiz qoladigan davr, ya’ni qarilik yoki zaiflik kelib, imkoniyatlar yo‘qoladigan payt. She’rning har bir bandi inson hayotining turli bosqichlarini ko‘rsatib, uni bugunning qadriga yetishga undaydi.

She’r to‘rtliklar shaklida yozilgan bo‘lib, har bir band alohida ma’noga ega va umumiy g‘oyani rivojlantirib boradi.

Birinchi bandda inson hayotining eng shonli damlari haqida soʻz boradi. Shoir *“Tagingda arg‘umoq, qo‘lingda jilov”*, – deya insonning kuch-qudratini tasvirlaydi. Bu satrlar hayotning faol, harakatga to‘la damlariga ishora qiladi.

Ikkinchi bandda vaqt o‘tib, inson kuchdan qolishi va jamiyatdagi mavqeyi pasayishi haqida gap boradi. Shoir bu holatni *“qari arslon”* timsoli bilan tasvirlaydi. Yoshligida arslon kabi kuchli bo‘lgan inson, qarilikda yolg‘izlik va beparvolik girdobiga tushishi mumkin.

Uchinchi bandda yolg‘izlikning og‘irligi va inson hayotidagi munosabatlarning o‘zgarishi tasvirlanadi. Do‘stlar ham, ichkilik ham tasalli bermaydi, hatto inson nomi ham unutilib ketishi mumkin. *“To‘rtta ichi qora yoki hasadgo‘y”* degan ifoda esa jamiyatdagi hasadgo‘y, razil kishilar obrazini yaratadi.

To‘rtinchi bandda inson o‘z nomini boqiy qoldirish uchun tarixga murojaat qiladi, lekin tarix ham unutilishi mumkinligi ta’kidlanadi. She’rning eng kuchli falsafiy xulosasi shu bandda aks etgan: *“Boqiylik yaxshi-ku, bugun undan soz”*, ya’ni o‘limdan keyin nom qoldirish yaxshi, lekin bugunning qadriga yetish undan ham muhimroqdir.

Oxirgi – beshinchi bandda shoir she’rning yakuniy xulosasini beradi. Quyosh, yulduz, to‘lin oy kabi obrazlar orqali imkoniyatlar timsoli yaratiladi. *“Bugunning qadri ham shudir hoynahoy”* – she’rning eng muhim xulosasi bo‘lib, bugungi imkoniyatlar bebaholigi ta’kidlanadi.

She’r insoniyat uchun juda muhim xulosani beradi: imkoniyat borida, vaqt hali o‘tib ketmaganida, bugunning qadriga yetish lozim. Vaqt o‘tib ketgach, na do‘st, na may, na tarix, na boylik yordam bera oladi. Inson bugungi kunidan unumli foydalanishi, vaqtini behuda o‘tkazmasligi lozim. Bu g‘oya shoirning o‘z hayot falsafasi bilan ham bog‘liq. Abdulla Oripov she’riyatida vatanparvarlik, insoniy qadriyatlar va vaqtning o‘tkinchiligi doimiy mavzulardan biridir. *“Qadr”* she’ri ham ushbu an’anaviy falsafani davom ettirib, bugunning qiymati va inson hayotining muvozanatini ulug‘laydi.

Abdulla Oripovning *“Qadr”* she’ri insonni hayotning eng muhim haqiqatlari haqida o‘ylashga majbur qiladi. Shoir insonning yoshligi, kuch-qudrati va imkoniyatlarini qadrlashga undaydi. Uzoq kelajakni o‘ylab, bugunni boy bermaslik kerakligi haqida chuqur ma’no yuklangan.

She’rning asosiy xulosasi shuki, hayot kechib boradi, inson keksayadi, lekin imkoniyat bugundadir. Shu sababdan, har bir inson bugunning qadriga yetib, vaqtini behuda sarflamasligi lozim. Bu she’r nafaqat adabiy asar, balki hayotiy hikmat sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Haqqulov I. Badiiy soʻz shukhi. Toshkent: 1987.

2. Haqqulov I. Tasavvuf va she'riyat. – Toshkent.: G'.G'ulom nomidagi Nashriyot-matbaa birlashmasi, 1991.
3. Hojiahmedov A. Mumtoz badiiyat lug'ati. – Toshkent.: Yangi asr avlodi, 2008.
4. Oripov A. Tanlangan asarlar. To'rt jildlik. – Toshkent.: G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2001.
5. Sharq mumtoz poyetikasi H.Boltaboyev talqinida. Toshkent: 2009.